

THE PERSONAL EXPERIENCE IN FORMING OF COMPETENCIES IN THE UNIVERSITY EDUCATION OF THE STUDENTS IN PEDAGOGICAL MAJORS

Abstract: During the last years Bulgarian education reforms its educational approaches from such primarily pointed at achieving encyclopedic knowledge and individual accumulation of knowledge to approaches that favour critical thinking, teamwork, creativity and emotional intelligence. This shift in educational paradigm is also known by the term "competency-based approach" and is related to the ability of finding different solutions in unfamiliar situations from daily life. The forming of such abilities requires access to real practical context in education which is not always available. The use of past personal experience of the university students in the process of training is a valuable resource in the formation of their pedagogical competencies. This article presents the possibilities of using personal experience and application of the technique "Mind Map" in the training of university students from the pedagogical majors in the discipline "Educational psychology".

Author information:

Sevdzhihan Eyubova

Lecturer, PhD

at Department of Technological and Vocational Education,
Preschool and Primary School Education

Faculty of Education

at Konstantin Preslavsky – University of Shumen

✉ s.eyubova@shu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

university education, competency-based approach, Mind Map, Educational Psychology

Настоящото научно изследване е финансирано по проект „Предизвикателства пред компетентностно ориентираното образование“ РД-08-153/05.02.2020 г .

През последните години българското образование реформира подходите си на обучение от насочени преди всичко към енциклопедичност и натрупване на индивидуални знания към подходи, които стимулират критичното мислене, работата в екип, креативността и емоционалната интелигентност. Тази промяна в образователната парадигма е известна още и с името компетентностен подход и се свързва със способността да се намират различни решения за непознати ситуации от ежедневието.

Компетентностният подход в образованието формално поставя началото си още през 2006 г., когато се приема т.нар. Европейска референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот. Ключовите компетентности в рамката са осем и засягат общуване на роден, съответно на чужд език, основни умения в областта на математиката, природните науки и технологии, дигитални компетентности, умения за учене, обществени и граждански компетентности, инициативност и предприемачество и културна осъзнатост и творчество и културни компетентности. Компетентност е понятие с латински произход от думата *competens* – *способен* и представлява динамична съвкупност от знания, умения, нагласи и отношения, които се придобиват чрез обучение. Рамката дефинира *компетентностите като комплекс от знания, умения и нагласи*, където *знанията* са съставени от факти, данни, понятия, представи и теории, *уменията* са способността и възможността на човек да извършва процеси като използва

наличните знания, за да постигне определени резултати, а *нагласите* са начин на мислене за действия. В рамката за всяка от осемте ключови компетентности ясно се определят и посочват конкретни знания, умения и нагласи.

Компетентностите са ключови, защото са приложими за всички възрасти и форми на обучение, правят реално ученето през целия живот, осигуряват връзка с пазара на труда, те са инструмент за измерване на качеството и сравнение на образователните системи, създават възможности за мобилност и пренос на кредити, имат силно социално влияние като допринасят за социалното благополучие, повишават качеството на живот и намаляват социалното изключване.

Приемането на Рамката от Европейския съюз се отразява и на националните законодателства на държавите членки, така концепцията за ключовите компетентности е залегнала и в Закона за предучилищното и училищното образование на Република България, както и в подзаконовата нормативна уредба [5]. Общобразователната подготовка у нас е обвързана с придобиването на осемте компетентности, но е добавена и девета, значима за образователната система компетентност (вж. *Фигура 1*).

Формирането на подобни компетентности във висшето образование изисква обучението да осигурява реален практически контекст, който не винаги е достъпен. Използването на миналия личен опит на студентите в процеса на обучение е ценен ресурс при формирането на педагогическите им компетенции. Настоящата статия представя възможностите за използването на личния опит и приложение на техниката „*Мисловна карта*“ в обучението на студенти от педагогически специалности по дисциплината „*Педагогическа психология*“.

Фигура 1. Рамка на ключовите компетентности за учене през целия живот, приети по препоръка на Съвета на Европейския съюз и Европейския парламент (2006 г.)¹

Педагогическата психология е интегрална дисциплина, включваща знания от педагогиката и психологията. Предметът на педагогическата психология непрекъснато се разширява и съвременните разбирания разкриват приложният и характер в областта на

¹ Бележка: * умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт – е девета ключова компетентност, която МОН добавя към 8-те ключови компетентности на Рамката.

образованието, който включва четири модула – първия модул е свързан с историческото развитие на дисциплината и основните понятия; втория и третия модул представят психологическите характеристики на субектите на педагогическата дейност – учениците и учителите, а четвъртият модул е свързан в педагогическата психология е свързан с техните взаимодействия чрез т.нар. професионално-педагогическо общуване [4: 14].

Един от най-важните механизми за реализиране на педагогическия процес е професионално-педагогическото общуване и този механизъм е в пряка зависимост от характеристиките на учителя и учениците (обучаемите). Изследователите подчертават значимият принос и активността на учителя, който изпълнявайки професионалната си роля създава благоприятна емоционална среда за осъществяване на обучението [6: 238].

Обучението по академичната дисциплина „Педагогическа психология“ в Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ има за цел да предостави на студентите от педагогическите специалности *Предучилищна педагогика* (ПУП), *Начална училищна педагогика с чужд език* (НУПЧЕ) и *Предучилищна и Начална училищна педагогика* (ПУНУП) знания, компетенции и инструменти, чрез които успешно да управляват социално-психологическите процеси в бъдещата си професионална дейност. Обект на изучаване в педагогическата психология е ученикът в условията на учебно-възпитателния процес. Студентите – бъдещи учители също са били ученици и те имат възможност, ползвайки личния си опит да изведат онези характеристики на своите учители, които са допринесли за ангажирането им в учебния процес и дори са повлияли изборът им на професия.

При подготовката за провеждане на семинарни упражнения по „Педагогическа психология“ на студентите се поставя задача за самостоятелна работа, която включва писмен отговор на следните въпроси:

- *Кой беше любимият ми учител в детската градина / началното училище ? Защо ?*
- *Кой от учебните предмети научих особено добре ? Защо ?*
- *Какъв беше учителят, който ме вдъхнови да се старая в детската градина / началното училище ? Как постигнаше това ?*
- *Какъв беше учителят, който не харесвах особено ? Защо ?*
- *Кои са личностните черти на учителя, които много ми харесваха ?*
- *Някой учител промени ли хода на живота ми ? Как ?*

На студентите се дават указания за предварителна подготовка, която изисква организиране на време за самостоятелна работа, за рефлексия и писмен отговор по поставените въпроси, и да си припомнят факти и примери, с които да подкрепят отговорите си без да предоставят информация, свързана с имена на детската градина или училището, на учител/и и каквито и да е лични данни на трети лица.

По време на самите семинарни упражнения се провеждат групови обсъждания във връзка с поставените за самостоятелна работа въпроси и по желание студентите споделят примери от личния си опит от времето, в което са били ученици или са посещавали детска градина. Посредством обсъждането в групи студентите имат възможност да достигнат до личностните детерминанти на любимите си учители, което е въведение към основни теми от дисциплината „Педагогическа психология“, свързани с емоциите и чувствата в учебно-възпитателния процес, личността на учителя, успешното обучение, мотивацията, учебните постижения и др.

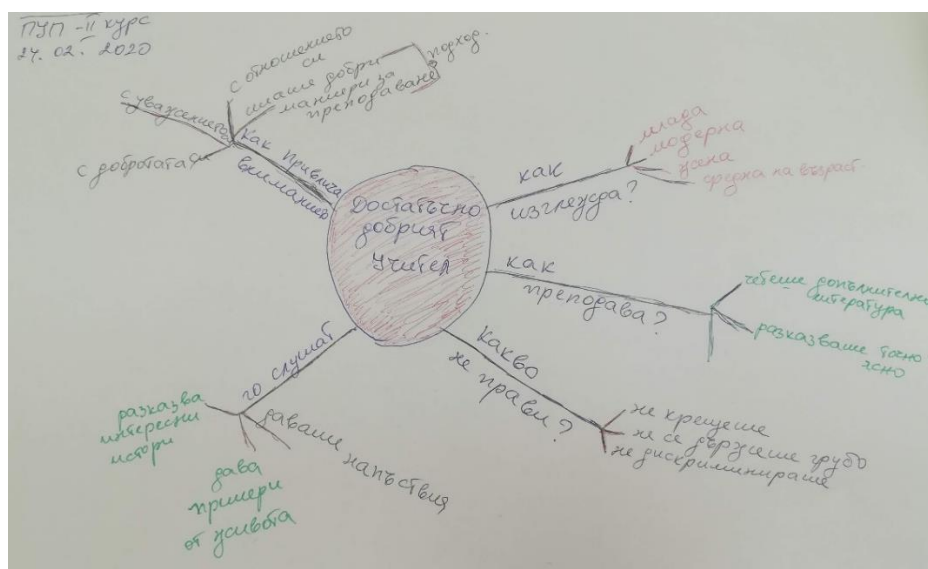
За визуално представяне на информацията, която студентите споделят и обсъждат се използва методът „*Mind Map*“ или „*Мисловна карта*“, като студентите работят в екип и обобщават личния си опит и споделяната информация в централна за картата тема „*Достатъчно добрият учител*“ (вж. **Фигура 2**).

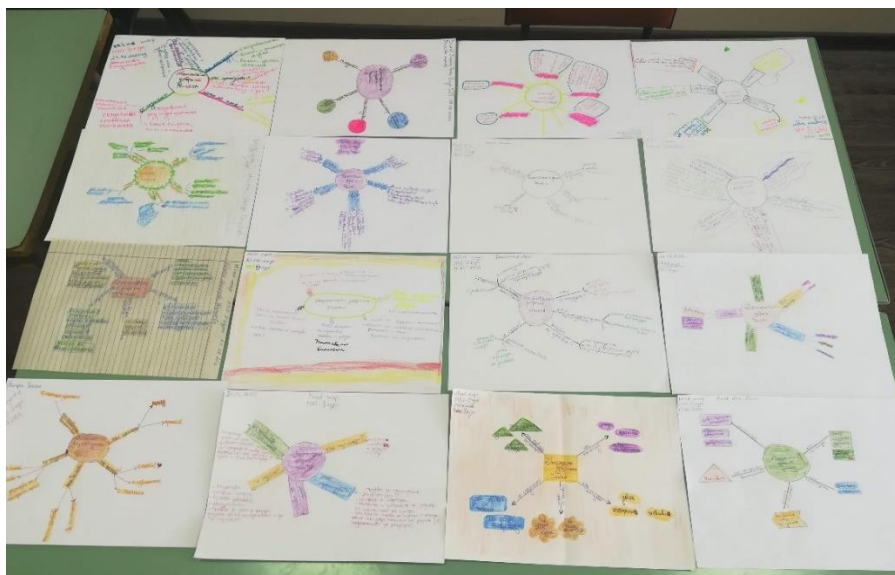
Фигура 2. Работа в група и създаване на мисловна карта по темата „Достатъчно добрият учител“

На студентите се представя методът Mind-map или „Мисловна карта“, който е създаден от Тони Бюзан през 60-те години на ХХ-ти век [1]. Мисловните карти, известни още като карти на знанието, са начин за визуализиране на комплексни идеи чрез диаграми, текстове и изображения. Те са добро помощно средство в процесите на обучение и когато се налага организиране на разнородна информация при търсене на решения.

В центъра на мисловната карта се поставя основната идея (вж. **Фигура 3**), по която се работи и от която се разклоняват семантично свързани с нея идеи и категории, които могат да бъдат визуализирани чрез различни геометри фигури, цветове, шрифтове и размери на текст, емотикони и др. по избор на автора или екипа, който работи по нея.

Фигура 3. Мисловна карта на тема „Достатъчно добрият учител“

Фигура 4. Галерия на мисловни карти по темата „Достатъчно добрият учител“, създадени от студенти от специалности ПУЦ, ПУНУЦ, НУПЧЕ

Мисловните карти могат да бъдат съставяни ръчно, както и чрез софтуерни приложения и уеб базирани инструменти [7]; [8]; [9]. При създаването им не се налагат ограничения, а се стимулира въображението, подкрепя се креативността и творческото представяне на идеите, което превръща всяка мисловна карта в уникален образователен продукт. Този метод на работа изисква минимални ресурси. Използването на мисловни карти може да увеличи ефективността при обучение с 15% в сравнение с използване на традиционните средства за водене на записки [3: 426-431].

Усвоявайки умения за създаване на мисловни карти студенти могат да приложат наученото и в други ситуации, свързани с учене – например създаване на банки от информация по конкретна тема, по която работят, библиографски справки или дори решаване на конкретни въпроси от живота като кариерно планиране. Представеното приложение на мисловните карти в обучението на студенти от педагогическите специалности е само една от многото възможности за използването им при работа в групи, които създават общи и естествени асоциации на базата на личния си опит. В края на семинарното упражнение студентите от всяка група подредиха изработените карти в галерия, чрез която всички имаха визуален достъп до общия план на идеята за „Достатъчно добрият учител“ (вж. **Фигура 4**). Във връзка с работата по поставената задача студентите споделиха, че упражнението им е помогнало не само да преосмислят собственият си опит като обучаеми, но и да пренесат знанията си и достигнат до нови идеи за това какъв е „достатъчно добрият учител“ чрез обсъждането в групи и разглеждане на мисловните карти на колегите си. В хода на семинарните упражнения студентите имат възможност да използват личните си „преносими“ умения, наричани още и меки умения (soft skills), които включват използването на собствен опит, разбиране на личните потребности в учебния процес, откриване на нови възможности в миналия личен опит и способности за преодоляване на предизвикателства в ученето [2]. Работата в група дава възможност не само за лична рефлексия, но и за развиване на социални умения като инициативност, оценка на риска, емоционален контрол, работа в екип, решаване на проблеми и поемане на отговорност.

Цел на съвременните образователни системи е да развиват ключови компетентности, които са необходими за функционирането ни в един бързо променящ се и все по-свързан свят. Постигането на тази цел е обвързано с високо качество на висшето образование чрез въвеждане

на компетентностния подход и прилагането на иновативни образователни подходи и практики, които промотират ученето през целия живот, междупредметното взаимодействие, креативността и практическата насоченост на обучението. Използването на личният опит при формиране на ключови компетентности в процеса на обучение в педагогическите специалности е пример за прилагане на компетентностния подход в образованието, осигуряващ връзка между личната, социалната и бъдещата професионална изява на студентите.

References:

1. Buzan, T., & Buzan, B. (1993). *The mind map book: how to use radiant thinking to maximize your brain's untapped potential*. New York: Plume.
2. Doklad po projekt ADVALUE. Obuchenie i validirane na prenosimi umeniya za vazrastni – analiz na aktualnata situatziya.
https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/advalue_situation_analysis_bg.pdf [Dostap na 23.07.2020].
3. *Farrand, Paul u òp. The efficacy of the 'mind map' study technique. // Medical Education 36 (5). doi:10.1046/j.1365-2923.2002.01205.x.*
4. Ivanov, St. (2018). On the Subject of Educational Psychology. In: *Proceedings of University of Ruse - 2018*, volume 57, book 6.2. p. 10-15
5. Ministerstvo na obrazovaniето i naukata, materiali za kompetentnostniya podhod, <https://www.mon.bg/bg/100770> [Dostap na 22.07.2020].
6. Nikolov, P. Alexandrova, N., Krastev, L. (2007). *Pedagogicheska psihologia*. Blagoevgrad: UI Neofit Rilski.
7. <http://freemind.sourceforge.net> [Dostap na 22.07.2020].
8. <https://coggle.it/> [Dostap na 22.07.2020].
9. <https://www.goconqr.com/> [Dostap na 22.07.2020].